

TRAGEDIA TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI

†Ionel Zănescu
Gabriel Constantin

Schimbările de pe frontul de răsărit și ofensiva sovietică din primăvara anului 1944, mai ales după căderea apărării orașului Cernăuți, la 27 martie 1944, au silit guvernul român în luarea unor măsuri grabnice pentru protejarea unor valori naționale. În plus, din aprilie 1944 aliații occidentali au declanșat o suită de bombardamente aeriene asupra centrelor strategice din România, inclusiv Bucureștii.

Pentru protejarea numeroaselor instituții și la nevoie evacuarea acestora, au luat ființă două comandamente speciale: cel al *“Mobilizării, Organizarea Națiunii și Teritoriului”*, *“Comandamentul Apărării Passive”*. Așa se întâmpla la 28 aprilie 1944, când C.A.P. cerea conducerii Teatrului Național din București să comunice numărul de proiectoare și grupuri electrogene existent, pentru a fi folosite în caz de bombardament aerian.

Intensificarea bombardamentelor aeriene americane a determinat eșaloanele superioare ale statului, la evacuarea unor patrimonii vitale, precum și cel al Teatrului Național. Primul lot, și cel mai consistent, va pleca la 26 aprilie 1944 spre Curtea de Argeș, conținând o gamă diversă de bunuri ale teatrului. Cel de-al doilea, va pleca din ordinul Marelui Stat Major al Armatei, pe 12 iulie 1944, la Sinaia, la vila Furnica. Dintr-o adresă a Poliției orașului Sinaia, aflăm că bunurile au fost depozitate într-o vilă liberă, din str. Furnica nr. 15, cu spații mari, atât la parter cât și la etaj.

În urma actului de la 23 august 1944, aviația germană hotărăște, drept represalii, bombardarea capitalei. În ziua de 23 august 1944, la ora 9.22 dimineața, cinci escadrile de câte 30 avioane Heinkel au atacat zona Palatului Regal, printre primele clădiri lovite fiind și Teatrul Național. Bombardamentele au continuat până în data de 26 august 1944, în urma cărora Teatrul Național a ars aproape complet. Însă, la numai o lună, teatrul bucureștean primește lovitura de grație dispunându-se ca o parte din bunurile sale să fie cedate în contul despăgubirilor de război ale României către Uniunea Sovietică.

Pentru a vedea modul în care Teatrul Național a fost vitregit de o parte din zestrea sa trebuie derulat firul evenimentelor așa cum s-au întâmplat ele între anii 1941-1944.

În 1941, Comisia de Capturi din Odessa a cerut Direcției Generale a teatrelor

să trimită un delegat pentru a primi bunurile teatrale capturate de la o serie de teatre. Pentru preluarea acestor bunuri, Liviu Rebreanu, care era directorul general al teatrelor, l-a delegat în 12 decembrie 1941 pe Aurel Chirescu, inspector.

După ce materialele au fost aduse la București, ele au fost inventariate și evaluate de către o comisie formată din patru persoane, toți fiind salariați ai teatrului Național. Cele 41 de lăzi conțineau diverse bunuri din care am enumera pe cele mai importante: costume, cortine, pian, instrumente muzicale, steaguri, arme albe și de foc, proiectoare, diverse aparate și accesorii etc. După inventariere, potrivit dispoziției lui Liviu Rebreanu, acestea au fost dirijate spre mai multe unități teatrale din țară: Teatrul Național din București – 16 lăzi, Opera Română din București – 7 lăzi, Teatrul Național din Iași – 7 lăzi și Direcția generală a teatrelor București – 6 lăzi.

De asemenea, unele unități teatrale din țară au primit câteva pian, tot de la Odessa, dar de data aceasta distribuite direct de Comisia de Capturi din Ministerul Apărării Naționale.

Sovieticii vor face mare caz și pentru unele bunuri aflate la Cernăuți și aduse la teatrul Național din Craiova. Ei au pretins că în perioada 1940-1941, când orașul Cernăuți s-a aflat sub ocupație sovietică, au fost aduse la Teatrul Național din Cernăuți *“multe cortine, sufite, perdele, costume...etc”* din Ucraina.

Liviu Rebreanu, prin delegatul său Anton Balotă, inspector General al Teatrelor, a făcut numeroase demersuri pe lângă autoritățile militare românești din anii 1941-1942, apoi pe lângă guvernământul Bucovinei, ca aceste bunuri să rămână în proprietatea teatrului din Cernăuți. Ulterior, Ștefan Botoiu, directorul Teatrului Național din Craiova, prin relațiile sale a obținut aceste bunuri fără a anunța Direcția Generală a Teatrelor. De remarcat faptul că aceste bunuri, la aducerea lor în țară, nu au fost inventariate și evaluate, lăsând ulterior sovieticilor posibilitatea *“de a cântări numărul lor”*, precum și valoarea la cursul anului 1941, după bunul plac.

În 12 septembrie 1944, se semnează Convenția de Armistițiul dintre România și Uniunea Sovietică, iar Comisia Aliată de Control (Sovietică) își intră în atribuții. Pe 21 octombrie 1944, colonelul Sigalin, Șeful Secției Economice de pe lângă Comisia Aliată de Control, îl somează pe Victor Eftimiu, noul director general al teatrelor naționale, să predea de urgență toate bunurile teatrale luate din Odessa, urmând ca toate teatrele din România care au beneficiat de astfel de bunuri să le aducă spre centralizare la București. Mai mult, reprezentanții sovietici din Comisia Aliată cer, după caz, să fie returnate și eventualele bunuri capturate de armata germană și aflate în custodia teatrelor românești.

Așa cum reiese din adresa nr. 1091 din 28 noiembrie 1944 conducerea Teatrului Național din București informează *“că în patrimoniul nostru n-a intrat nici un material provenit de la armata germană”*.

La 17 noiembrie 1944, comisiile însărcinate cu inventarierea și evaluarea

bunurilor ce urmau să plece în Uniunea Sovietică, raportează că și-au încheiat lucrările, urmând să fie adunate la București și să primească avizul de expediere.

Comisia Aliată de Control, care își avea sediul în Str. C.A. Rosetti nr. 21, prin colonelul Iliin, își manifestă nemulțumirea că reprezentanții săi nu au participat la inventarierea cât și la recepționarea bunurilor teatrale ambalate deja în lăzi. În consecință se numește o comisie sovietică formată din patru membrii care, în afară de București, se deplasează la Iași, Timișoara și Craiova pentru a face verificările de rigoare. Obiecțiile acestora s-au formulat de la început și au fost destul de dure pe tot parcursul lucrărilor ei. Mai întâi s-a cerut ca bunurile sovietice care s-au mai aflat în Teatrul Național din București, în momentul distrugerii acestuia de către aviația germană, să fie înlocuite cu altele noi. La fel s-a întâmplat și la Iași, unde o parte din bunurile teatrului au fost distruse s-au pierdute cu ocazia evacuării, pe rând, la Jimbolia și apoi la Drăgășani.

A urmat apoi verificarea și *“cercetarea cu amănunțime a întregului inventar”* care a stârnit nemulțumirea comisiei sovietice, în sensul că toate obiectele și materialele uzate mai mult s-au mai puțin să fie înlocuite cu altele noi sau cu echivalentul lor în obiecte ce aparțineau Teatrului Național din București sau a celor din țară. Personalul sovietic din comisie a ales, după bunul plac și în mod arbitrar, tot ce a găsit în teatrele implicate din țară, dar în special la cel din București. A fost un adevărat jaf, deoarece aproximativ 85-90% dintre piesele aduse inițial de la Odessa, au fost înlocuite cu altele din teatrele noastre sau cumpărate ca noi. S-a mers până acolo, încât Direcția Generală a Teatrelor, Operelor și Spectacolelor a fost nevoită să facă un împrumut special de la Ministerul de Finanțe pentru a le înlocui pe cele refuzate de comisia sovietică.

În consecință, putem afirma că Teatrul Național din București, după ce și-a pierdut imobilul, a pierdut și averea sa mobilă adunată cu mari eforturi pe parcursul unui secol de existență.

Pentru a ne da seama de pierderile suferite, am luat în calcul ultimul inventar general al Teatrului Național din București făcut în anul 1941. Din listele de inventariere, reiese că teatrul beneficia de bunuri mobile în valoare de 171.900.153 lei, iar bunurile imobile erau în valoare de 33.050.005 lei, ceea ce ne duce la concluzia că acestea, numai la nivelul anului 1941, constituiau o adevărată avere patrimonială.

La data de 12 și respectiv 14 decembrie 1944, Victor Eftimiu, care între timp fusese numit și Director General al Teatrului Național și Operei Române din București, numește delegați ce urmează să însoțească trenul ce se va deplasa în Uniunea Sovietică. Cel însărcinat cu predarea lăzilor este inspectorul Aurel Chirescu, iar ca o ironie a sorții, el a fost și acela care le-a adus de la Odessa la București. Din delegația de însoțitori mai făceau parte doi angajați ai Teatrului Național din București, Carol

Albu – mașinist și Nicolae Grideanu – camerist. Din “*Foia de trasură*” (Ordin de Transport n.a.) emisă la 15 decembrie 1944 de Direcția Generală a Teatrelor și Operelor Române, reiese faptul că trenul a plecat la această dată pe ruta București – Kiev – Petrovka, trenul fiind însoțit și de o delegație a Comisiei Aliate (Sovietică). La destinație, bunurile au fost predate Direcției Artelor din Ucraina.

Puțin mai târziu, pe 22 decembrie 1944, Victor Eftimiu făcea cunoscut Ministerului Cultelor și Artelor, laconic, următoarele: “... *vă facem cunoscut că obiectele distruse sau uzate au fost înlocuite cu altele similare, așa cum a cerut delegația sovietică ... și numai astfel noi am reușit să aducem la bun sfârșit întreaga operație de predare a tuturor obiectelor și materialelor primite în 1941 de la Odessa*”.

SUMMARY

The National Theatre of Bucharest was built between 1846-1852, and destroyed by a succession of German bombardments. on August 23rd and 26th 1944. A great amount of the goods owned by the theatre were lost in special circumstances described by the authors of the present article.